

Basın Yayın Yüksek Okullarından Fakültelere Türkiye'deki Medya ve İletişim Eğitiminin Dönüşümü: Müfredatlar Üzerine Bir İnceleme

Fatih BARİTCİ*

Öz

Türkiye'de üniversite seviyesinde iletişim eğitimin başlamasının üzerinden yetmiş yıl geçmiştir. Bu sürecin başlangıcı İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde Gazetecilik Enstitüsü'nün kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Üniversite düzeyinde iletişim eğitimi için atılan ikinci adım ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi bünyesinde eğitim hayatına başlayan Basın Yayın Yüksek Okulu olmuştur. Sayıları artık yetmiş bulan iletişim fakülteleri arasında bu iki kurum birçok açıdan öncü konumundadırlar. Dolayısıyla onların hem basın yayın yüksekokulu hem de fakülte düzeyinde sahip oldukları iletişim anlayışının, diğerlerini de belirli bir düzeyde şekillendirdiklerini varsaymak zor değildir. Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nin hem basın yayın yüksekokulu hem de fakülte düzeyinde verdikleri iletişim eğitimi tarama yöntemiyle müfredatlar üzerinden incelenmiştir. Böylece iletişim eğitiminde alan dersleri ile genel kültür derslerinin dağılımları ortaya konularak eğitimin yapısı anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırma sonucunda İstanbul Üniversitesi'ndeki iletişim eğitiminde yüksekokul düzeyinde genel kültür derslerinin alan derslerine oranla daha fazla olduğu, ancak fakülte düzeyinde bu durumun tam tersine döndüğü anlaşılmıştır. Ankara Üniversitesi ise genel kültür derslerinin hem yüksekokul hem de fakülte düzeyinde alan derslerine oranla daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Son olarak, Türkiye'deki iletişim eğitiminin disiplinlerarası bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim Eğitimi, Müfredat, İletişim Dersleri, İletişim Tarihi, Disiplinlerarası.

* Araş. Gör., Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, fatihbaritci@aksaray.edu.tr, orcid: 0000-0002-1283-821X

Transformation of Media and Communication Education in Turkey from Press Broadcasting Colleges to Faculties: A Research on Curriculums

Fatih BARİTCİ

Abstract

Seventy years have passed since the start of communication education at the university level in Turkey. The beginning of this process took place with the establishment of the Journalism Institute within the Istanbul University Faculty of Economics. The second step taken for communication education at the university level was the Press and Broadcasting College, which started its education life within the Faculty of Political Sciences of Ankara University. Among the communication faculties, the number of which is now approaching seventy, these two institutions are in the leading position in many respects. Therefore, it is not difficult to assume that the communication perceptive they have at both the college and faculty level shapes the others at a certain level. In this study, the communication education given by Istanbul University and Ankara University at both the college and faculty level was examined through the curricula using the scanning method. Thus, the structure of education was tried to be understood by revealing the distribution of field courses and general culture courses in communication education. As a result of the research, it was understood that the general culture courses at the college level in communication education at Istanbul University were more than the field courses, but this situation was reversed at the faculty level. Also, it was revealed that general culture courses were more common than field courses at both college and faculty levels at Ankara University. Finally, it was understood that communication education in Turkey has an interdisciplinary structure.

Keywords: Communication Education, Curriculum, Communication Lectures, History of Communication, Interdisciplinary

Giriş

İletişim araştırmaları, kitle iletişiminde imkân veren araçların teknolojik gelişmelerine ve “kitle”nin ortaya çıkmasına paralel olarak başlamış; iletişiminin bir araştırma konusu olmasında, kentlerin yeni sakinlerinin kitle olarak görülmesi ve buna müteakiben “kamuoyu” olgusunun tartışılmaya başlanması son derece önemli olmuştur. Diğer bir ifadeyle, toplumsal düzeyde yaşanan köklü değişimler, iletişime yönelik araştırmaların ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Michel Bourse ve Halime Yücel'in de vurguladığı gibi iletişiminin “birçok disiplinin (felsefe, tarih, dilbilim, toplumbilim, psikoloji, biyoloji, sibernetik, siyasal bilimler) kavşağında¹ olması bu tarihsel süreç göz önüne alındığında son derece olağandır. Kitle kültürü ve kitle iletişimine yönelik araştırmaların doğmasına sebebiyet veren söz konusu toplumsal gelişmeler şöyledir:

Sanayi Devrimi'nin yol açtığı büyük toplumsal dönüşümler; kapitalist işbölümünün gelişmesi; büyük çaplı fabrika örgütlenmesi ve meta üretimi; modern şehirlerin ortaya çıkışı ve nüfusun buralarda yoğunlaşması-köyden kente göç; karar alma süreçlerinin merkezileşmesi; daha karmaşık ve evrensel iletişim sistemlerinin ortaya çıkması; oy hakkının işçi sınıfını da içine alacak biçimde genişletilmesine dayanan kitlesel siyasal hareketlerin büyümesi; okuryazarlığın yayılması ve bu dönüşümle ilgili olarak popüler bir edebiyatın gelişmesi; baskı teknolojilerindeki yeniliklerle birlikte iletişim materyallerine erişimin kolaylaşması; gazetelerin çoğalması ve artan kurumsallaşması.²

İletişim, XIX. yüzyıldan XX. yüzyılın ortalarına kadarki süreçte bağımsız bir disiplin olarak değil, daha ziyade siyaset bilimi ve sosyolojinin altında bir araştırma konusu olarak görülmüştür. Bu durum iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin etkisiyle değişmeye başlamış; XX. yüzyılın ortalarına doğru ise iletişim diğer disiplinlerden ayrılarak özerklik kazanmış ve bir bilim dalı olma niteliğine kavuşmuştur. Ayrıca iletişim alanında eğitim öğretim faaliyetlerine başlanması da bu hususta belirleyici olmuştur. Özellikle ABD'nin başını çektiği birçok Batı ülkesi, iletişim eğitiminin kurumsal bir boyut kazanmasında önemli adımlar atmışlardır.³

Gelinen nokta itibarıyla iletişimin -fakülte çatısı altında kurumsallaşması da göz önüne alındığında- bağımsız bir disiplin olduğu açıktır. Hatta iletişimin, “iletişim bilimleri” adı altında birçok disiplini içinde barındıran bir akademik çalışma alanı

1 Bourse ve Yücel, *İletişim Bilimlerinin Serüveni*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 15.

2 Özçetin, *Kitle İletişim Kuramları: Kavramlar, Okullar, Modeller*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018, s. 39-40.

3 Aziz, “Dünyada ve Türkiye’de İletişim Araştırmaları”, *Kültür ve İletişim*, 2006, c. 9, sy. 1, s. 10.

olduğu görüşü de söz konusudur. Dolayısıyla, iletişimin “felsefe, tarih, coğrafya, antropoloji, toplum bilim, ekonomi, siyaset bilimi, psikoloji, biyoloji, sibernetik-bilişsel bilimler” ile birçok noktada yolunun kesişmesi, iletişim disipliniyle ilgili tartışmaların bir şekilde tüm sosyal, beşerî ve mühendislik bilimleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.⁴

Genel olarak eğitim anlayışının bir göstergesi olma niteliği taşıyan müfredatlar, doğal olarak medya ve iletişim eğitimi için de üzerinde fazlaca durulan bir konu olagelmıştır. Çünkü müfredatlar eğitim öğretim anlayışını yansıtmaları bakımından en önemli kaynaklardan birisi, hatta birincisidir. Üniversite bünyesinde kurumsallaşmış bir eğitimin her ne kadar doğrudan bir meslek uygulayıcısını yetiştirmesi beklenmese de, sektörün ihtiyacını karşılayacak yetişmiş insan gücünün bu kurumlardan geldiği de unutulmamalıdır.⁵ Dolayısıyla iletişim gibi disiplinlerarası bir eğitim veren fakülte müfredatlarının hem teorik ve uygulamalı iletişim alan derslerini hem de genel kültür olarak ifade edilebilecek farklı disiplinlerden dersleri kapsamaları beklenmektedir.

Türkiye’deki medya ve iletişim eğitimini farklı bağlamlarda ele alan birçok çalışmalar mevcuttur. Bunların başında Nabi Avcı tarafından yazılan doktora tezi⁶ gelmektedir. Avcı bu çalışmasında Türkiye için “akademik düzeyde bir iletişim araştırmaları programının” iletişim felsefesi, iletişim kuramı, kitle iletişim kuramları, iletişim araştırmaları teknikleri, kitle iletişim teknolojileri ve iletişim sanatları genel başlıklarını içeren bir iletişim eğitimi modeli önermektedir. Bu temel nitelikteki çalışmanın yanı sıra iletişim fakültesi mezunlarının istihdam sorunlarını⁷, verilen eğitimin sorunları ve açmazlarını⁸, halkla ilişkiler eğitiminin genel yapısını⁹, ders programları üzerinden halkla ilişkiler eğitimini¹⁰ ile gazetecilik

4 Aydeniz, “Türkiye’de Medya ve İletişim Çalışmalarına İlişkin Bir Çerçeve ve Yeni Yönelimler”, *Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler*, Lütfi Sunar (ed.), Ankara: Nobel Akademik, 2015, s. 258.

5 Büyükaşlan ve Mavnacıoğlu, “İletişim Fakültesi Ders Müfredatlarının Sektörün Nitelikli İşgücü Talebine Uyumu”, *International Journal of Cultural and Social Studies*, 2017, c. 3, sy. 2, s. 228.

6 Avcı, *İletişim Düşüncesinin Gelişimi: Eğitim-Öğretim Boyutlarıyla Bir Model Denemesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1988.

7 Uzun, “İstihdam sorunu bağlamında Türkiye’de İletişim Eğitimi ve Öğrenci Yerleştirme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2007, sy. 25.

8 M. Şeker ve T. Şeker, “İletişim Eğitiminde Temel Sorunlar ve Açmazlar”, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2011, sy. 15.

9 Solmaz, Arslan, Aydın ve Duğan, “Türkiye’de Halkla İlişkiler Lisans Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, sy. 27, s. 253-269.

10 Canpolat, “Türkiye’de Halkla İlişkiler Eğitimi: Halkla İlişkiler Ders Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2013, c. 2, sy. 2.

eğitimini¹¹ ve iletişim eğitiminin sektörel beklentiler açısından değerlendirilmesini¹² ele alan çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmada ise ele alınacak tarihsel arka plandan da hareketle Basın Yayın Yüksek Okulun'dan (BYYO) İletişim Fakültesi'ne doğru evrilen kurumsal yeniden yapılanmada Türkiye'deki medya ve iletişim eğitiminin geçirdiği dönüşümü müfredatlar üzerinden ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda kronolojik olarak iletişim eğitiminin başladığı ilk iki kurum İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nin müfredatları tarama modeli ile incelenecektir. Bu modellerle yapılan araştırmaların genel mantığına uygun olarak -daha önce tutulmuş belge, istatistik gibi kayıtları bir sistem içinde bir araya getirip yorumlayarak-¹³ iki kurumun 1980'li ve 1990'lı yıllardaki müfredatları ele alınmıştır. Böylece medya ve iletişim eğitimi bağlamında Türkiye'nin en eski iki kurumunun hem BYYO hem de İletişim Fakültesi düzeyinde müfredatlarında hangi değişikliklerin yaşandığı ve bu değişiklikler neticesinde derslerin niteliğinin alan-genel kültür bakımından nasıl bir değişliğe uğradığı tespit edilmeye ve değerlendirmeye çalışılmıştır. Derslerin oransal dağılımlarını elde etmek için ise Microsoft Excel programından yararlanılmıştır.

I. Türkiye'de Medya ve İletişim Eğitimi: İletişim Fakültelerinin Kısa Tarihi

Türkiye'de iletişim eğitimi kurumsal bir boyut kazanmadan önce de iletişim alanına katkı sağlayan araştırmacılar ve çalışmaları mevcuttu. Bu noktada özellikle Ahmet Emin Yalman'ın 1914 yılında Columbia Üniversitesi'nde yazdığı doktora tezi¹⁴ önemli bir yere sahiptir.¹⁵ Ahmet Emin Yalman'ın doktora tezinin yanı sıra Fuat Köprülü, Pertev Nail Boratav, İlhan Başgöz, Nermin Abadan-Unat ve Sabri Ülgener gibi isimler de farklı boyutlarıyla Türkiye'de iletişim araştırmalarının gelişmesine ön ayak olmuşlardır.¹⁶

Fakat iletişim eğitiminin kurumsal bir nitelik kazanması süreci 1950 yılı itibariyle başlamıştır. Çoğulcu demokrasiye geçilen 1950 seçimlerini kazanan Demokrat

11 Karaduman ve Akbulutgiller "Türkiye'de Gazetecilik Eğitimi: Lisans Müfredat Programları Karşılaştırması", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2017, c. 16, sy. 4.

12 Büyükaşlan ve Mavnacıoğlu, "İletişim Fakültesi Ders Müfredatlarının Sektörün Nitelikli İşgücü Talebine Uyumu".

13 Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Akademik, 2012, 24. Basım, s. 77.

14 Orijinal adı "The Development of Modern Turkey as Measured by Its Press" olan bu eser 2018 yılında Türkçeye kazandırılmıştır. Bkz. Yalman, *Modern Türkiye'nin Gelişim Sürecinde Basın 1831-1913*, çev. Birgen Keşoğlu, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.

15 Tokgöz, "Türkiye'de İletişim Araştırmaları İçinde 1970'li Yıllarda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Yapılan İletişim Konusundaki Doktora Tezlerinin Rolü ve Konumu", *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 2014, c. 1, sy. 1, s. 115.

16 Öztürk, *Türkiye'de İletişim Düşüncesinin Kökenleri*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2008.

Parti tarafından dönem itibariyle modern nitelikler taşıyan Basın Yasası'nın yürürlüğe sokulması bu noktada önemli bir adım olmuş; aynı yıl İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde “eğitimli gazeteci yetiştirmek” amacıyla Gazetecilik Enstitüsü'nün kurulması ise bu amaçla gerçekleşen kayda değer bir gelişme olmuştur. Ancak Türkiye’de kapsayıcı şekilde kitle iletişim eğitiminin başlaması ve bilimsel nitelikte iletişim araştırmalarının yapılması 1965 yılında UNESCO’nun desteğiyle Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Basın Yayın Yüksek Okulu’nun (BYYO) kurulmasıyla başlamıştır.¹⁷ Yüksekokulun ders programlarının belirlenmesi sürecinde ise dünyanın birçok üniversitesine anketler yollanmış, bünyelerinde basın yayın eğitimi veriliyorsa nasıl bir ders ve öğretim programının takip edildiği öğrenilmek istenmiştir. Sonrasında hazırlanan ders programlarında, anketlere yapılan geri dönüşlerden yararlanılmıştır.¹⁸

Üniversite bünyesinde iletişim eğitiminin verilmeye başlaması, ders verecek öğretim üyesi ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır. İstanbul Üniversitesi’ndeki dersleri İktisat Fakültesi öğretim üyeleri ile meslekten gazeteciler verirken; Ankara Üniversitesi’nde bu vazifeyi UNESCO ve Fullbright Komisyonu tarafından görevlendirilen uzmanlar yerine getirmişlerdir. Kısa bir süre sonra alınan asistanlar UNESCO tarafından sağlanan burslarla ABD’de Standford ve Boston gibi üniversitelerde ve İngiltere’de de BBC gibi sektör bünyesinde eğitim almışlardır. Ankara Üniversitesi SBF’de ilk iletişim doktora tezlerini yazmışlardır. “İlk beşler” olarak bilinen Ünsal Oskay, Oya Tokgöz, Aysel Aziz, Uygur Kocabaşoğlu ve Nilgün Abisel 1970’li yıllarda söz konusu doktora tezlerini tamamlamışlardır.¹⁹ Söz konusu doktora tezleri siyaset bilimi alanında yapılmış ve derslerin büyük kısmı Ankara Üniversitesi SBF hocaları tarafından verilmiştir. İletişim alanındaki ilk dersler ise BYYO’da hem asistan hem de doktora öğrencisi olarak bulunan “ilk beşler” tarafından verilmiştir. Ünsal Oskay’ın 1967’de vermeye başladığı kitle iletişim kuramları dersinde olduğu gibi kitle iletişimi ve kuramları ile ilgili ders programında sınırlı sayıda ders yer almıştır.²⁰ Hatta BYYO uzun bir süre SBF akademisyenleri için ek ders verilen bir kurum olarak kalmıştır.²¹ Bu durum daha önce iletişim eğitimi vermeye başlayan İstanbul Üniversitesi için de farklı değildi. İstanbul’daki

17 Tokgöz, “Başlangıcından Günümüze Türkiye’de İletişim Araştırmaları: Eleştirel Bir Değerlendirme”, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler: Uygulama ve Örneklerle*, Besim Yıldırım (ed.), Konya: LiteraTürk Academia, 2015, s. 23.

18 Abadan-Unat, *Batı Avrupa ve Türkiye’de Basın Yayın Öğretimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1972, s. 73.

19 Tokgöz, “Türkiye’de İletişim Araştırmaları İçinde 1970’li Yıllarda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Yapılan İletişim Konusundaki Doktora Tezlerinin Rolü ve Konumu”, s. 118.

20 Tokgöz, *Bir İletişim Duayeninin Anıları*, Ankara: İmge Kitabevi, 2021, s. 187.

21 Erdoğan ve Alemdar, *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*, Ankara: Erk, 2005, 2. Baskı, s. 129.

gazetecilik öğrencileri derslerini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyelerinden ve tanınmış gazetecilerden almışlardır.²²

Türkiye’de iletişim disiplininin gelişmesinde üzerinde önemle durulması gereken husus ise II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan koşulların ülkedeki yansımalarıdır. Bu yıllarda -özellikle 1950 itibarıyla- Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçilmesi ve Batı Blokunda yer almanın gerekliliklerini yerine getirme çabalarının bir sonucu olarak hem medyanın siyasal sistem içindeki konumu ve işleyişi hem de bu alanda yüksek öğretim düzeyinde yapılacak akademideki çalışmaların çerçevesi ortaya çıkmıştır.²³ Bu bağlamda, 1950’lerin Türkiye’inde ABD merkezli geliştirilen modernleşme kuramı “akademik hayatın gramerini belirlemiş ve adeta genel toplum görüşü” olma niteliği kazanmıştır. Nitekim, bu kuram İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan basın yayın yüksekokullarının düşünsel ve politik açıdan kaynaklarını da şekillendirmiştir. Başka bir ifadeyle, bu okullar gelenekselden moderne doğru ilerlediği düşünülen Türkiye’nin modernleşmesine katkı sağlama amacı gütmüşlerdir. Özellikle 1950’ler ve 1960’ların kitle iletişim araçlarına toplumsal kalkınma ve modernleşme noktasında önemli vasıfların atfedildiği yıllar olmaları sebebiyle, sosyal hizmet bilincinin merkezde olduğu bir “gazeteci yetiştirmek” ve “iletişim eğitimi vermek” ihtiyacı duyulmuştur.²⁴

Modernleşme kuramından da hareketle Türk modernleşmesinin hedeflerine uygun olarak uygulamayı merkeze alan ve eğitimi merkezine koyan bir diğer girişim ise Anadolu Üniversitesi’nde gerçekleşmiştir.²⁵ Kapalı Devre Televizyon ile Eğitim Enstitüsü adıyla 1972 yılında kurulan okul, ilk öğrencilerini 1977-1978 eğitim öğretim yılında almıştır. Okulun adı günümüze dek sırasıyla Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu, Televizyonla Eğitim ve Öğretim Fakültesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Açıköğretim Fakültesi ve tekrar İletişim Bilimleri Fakültesi olarak değişmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere okulun benimsediği eğitim anlayışı daha çok sinema ve televizyon üzerine inşa edilmiştir.²⁶ Bu fakültenin iletişim disiplini ve bu makale açısından bir başka önemi ise ilk iletişim bilimleri doktora programının 1979 yılında bu fakülte bünyesinde başlatılmış olmasıdır.

22 Uzun, “İstihdam Sorunu Bağlamında Türkiye’de İletişim Eğitimi ve Öğrenci Yerleştirme”, s. 121.

23 Aydeniz, “Türkiye’de Medya ve İletişim Çalışmalarına İlişkin Bir Çerçeve ve Yeni Yönelimler”, s. 267.

24 Altun, “Türkiye’de Medya ve İletişim Öğretiminde Teori ve Pratik Dengesi”, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011) Bildiri Kitabı Cilt 1*, Durmuş Günay ve Ercan Öztemel (eds.), Ankara: T.C. Yükseköğretim Kurulu, 2011, s. 418.

25 Aydeniz, “Türkiye’de Medya ve İletişim Çalışmalarına İlişkin Bir Çerçeve ve Yeni Yönelimler”, s. 268.

26 Altun, “Türkiye’de Medya ve İletişim Öğretiminde Teori ve Pratik Dengesi”, s. 415.

Türkiye'deki iletişim eğitiminin biçimlenmesinde kayda değer dönüm noktalarından biri, 1982 yılında 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası'nın çıkartılması olmuştur. Bu yasayla devlet üniversiteleri ve akademilerin eğitim ve öğretim anlayışının yeniden düzenlenmesi tartışılmaya ve yeniden yapılandırılarak değiştirilmeye başlanmıştır. Buna göre 41 sayılı kararname gereğince Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu kendi rektörlüklerine BYYO olarak bağlanmış; Ankara, İstanbul ve İzmir'de yer alan Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulları ise yine BYYO adıyla yeni kurulan Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Ege Üniversitesi rektörlüklerine bağlanarak standartlaşmış bir eğitim-öğretim yapısıyla yeniden yapılandırılmışlardır. Yüksek Öğretim Yasası'nın çıktığı 1982 yılından sonra iletişim eğitimi açısından bir diğer önemli gelişme 1992 yılında gerçekleşmiştir. Bünyesinde lisansüstü eğitim verilmesine rağmen, bu yıla kadar Türkiye'deki iletişim yüksekokul düzeyindeydi. Ancak 1992 yılında yürürlüğe konan 3837 sayılı yasayla iletişim eğitimi veren beş Basın Yayın Yüksek Okulu (BYYO) iletişim fakültesine dönüştürülmüş; bunun yanı sıra Selçuk Üniversitesi bünyesinde yeni bir iletişim fakültesi açılmış; Anadolu Üniversitesi bünyesindeki okul ise yeniden İletişim Bilimleri Fakültesi adını alarak eğitim-öğretim çalışmalarını sürdürmüştür. Bu fakültelelere ek olarak 1994 yılında Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi, 1997 yılında Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi, 1998 yılında Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi ve 1999 yılında Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi kurulmuştur.²⁷ Geline son noktada ise ülkedeki iletişim fakültelerinin sayısı yetmişe yaklaşmış durumdadır.

İletişim eğitimin Türkiye'deki seyri sırasıyla özel gazetecilik okulları, enstitü ve basın yayın yüksekokulu şeklinde kurumsal bir yapıya bürünürken; akademiye yürütülen çalışmalar -Ankara Üniversitesi hariç tutulduğunda- meslek eğitimi verme şeklinde tezahür etmiştir. Bu durum 1990'lı yıllardaki fakülteleşme süreçleriyle medya ve iletişim alanlarının tamamını kapsayacak şekilde değişmeye başlamıştır.²⁸ Fakülteleşme sürecinin öncesinde ise 1983 yılı itibarıyla başta Marmara ve İstanbul Üniversitesi olmak üzere diğer BYYO'larda lisansüstü eğitimin başlaması da söz konusu değişime öncülük eden bir diğer dönüm noktası olmuştur. Lisansüstü eğitimin başlamasıyla önemli sayıda tez kaleme alınmıştır.²⁹

İstanbul Üniversitesi'nde ilk medya ve iletişim eğitiminin başlangıcından beri geçen bu süreci özetlemek gerekirse, Türkiye'de iletişim eğitiminin ortaya çıkmasında gazetecilerin "gazetecilik eğitimi" talepleri belirleyici olmuştur. 1960'tan sonraki planlı kalkınma döneminde ise özellikle de 1965 yılında Ankara

27 Tokgöz, "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi", *Kültür ve İletişim*, 2003, c. 6, sy. 2, s. 17-18.

28 Aydeniz, "Türkiye'de Medya ve İletişim Çalışmalarına İlişkin Bir Çerçeve ve Yeni Yönelimler", s. 271.

29 Tokgöz, "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi", s. 27.

Üniversitesi BYYO'da başlayan eğitim-öğretimle öne çıkan "iletişim eğitimi"nde ise Türkiye'nin yürüttüğü gelişme ve kalkınma çalışmalarında toplumun değişimi ve dönüşümüne katkı sunmak üzere halkla ilişkiler eğitimi üzerinde durulmuştur.³⁰ Sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir'de kurulan gazetecilik okullarının birçok değişim yaşadıktan sonra 1992 yılında fakülterele dönüşmeleriyle kurumsal olarak bugünkü halini almışlardır. İletişim eğitiminin yüksekökol düzeyinde verildiği dönemde temel amaç daha ziyade nitelikli meslek uzmanları yetiştirmek iken; fakülte düzeyine geçildiğinde bu anlayış sorgulanmaya başlanmıştır. Medya ve iletişim eğitiminin amacı, kapsamı, niteliği ve yapılanması ile ilgili çalışmaların tarihi 1970'li yıllarda Nermin Abadan-Unat'ın başlattığı bir tartışmaya kadar geri götürülebilmekle birlikte Anadolu Üniversitesi bünyesinde iletişim bilimleri doktora programının başlamasıyla ivme kazanan³¹ ve 1992 yılındaki fakülteleşme süreciyle güçlenen bir akademik ve entelektüel gündem olmuştur. Özellikle öğrencilerin mesleki bilginin yanı sıra, mezun olduktan sonra dahil olacakları medya sistemi hakkında "eleştirel bir bakış açısı"³² kazanmalarının gerekliliği üzerinde durulması öne çıkan bir vurgudur.

Bu tartışmalar ışığında, Türkiye'deki iletişim eğitiminin BYYO'dan fakülteye dönüşme sürecinde nasıl bir değişime uğradığı önemli bir soru haline gelmektedir. Bu çalışma neticesinde medya ve iletişim eğitiminde alan ve genel kültür ders dengesinin anlaşılması, söz konusu değişimin de anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Bu amaçla incelenen müfredatlar, eğitimin yapısının, diğer bir ifadeyle alan bilgisine mi genel kültüre mi ağırlık verildiğinin ortaya konmasında yardımcı olabilir.

II. İletişim Fakülterinin Müfredatlarının Karşılaştırılmalı Bir Analizi

Bu araştırmada İstanbul Üniversitesi BYYO'nun 1985-1986 ders yılı müfredatı ile İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin 1994-1995 ders yılı müfredatı; Ankara Üniversitesi BYYO'nun 1985-1986 ders yılı ile Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin 1992-1993 ders yılı müfredatları incelenmiştir. 1980'li yıllara ait müfredatlar, bu alandaki ilk doktora tezi olan Nabi Avcı'nın *İletişim Düşüncesinin Gelişimi: Eğitim-Öğretim Boyutlarıyla Bir Model Denemesi* çalışmasından; 1990'lı yıllara ait müfredatlar ise ilgili fakültelerden talep edilerek alınmıştır. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin 1992-1993 ders yılının güz döneminde sadece Radyo-Televizyon Bölümü'nün derslerine ulaşılması, BYYO'nun müfredatıyla

30 Türkiye'de medya ve iletişim eğitiminde yaşanan yeni yönelime dair ayrıntılı bilgi için bkz. Sönmez ve Aydeniz, "Türkiye'de Kamu Yönetiminin İletişim ve Halkla İlişkiler Anlayışına İlişkin Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 2021, c. 9, sy. 2.

31 Söz konusu iletişim bilimleri doktora programıyla ilgili olarak bkz. Avcı, *İletişim Düşüncesinin Gelişimi: Eğitim-Öğretim Boyutlarıyla Bir Model Denemesi*, s. 130-133.

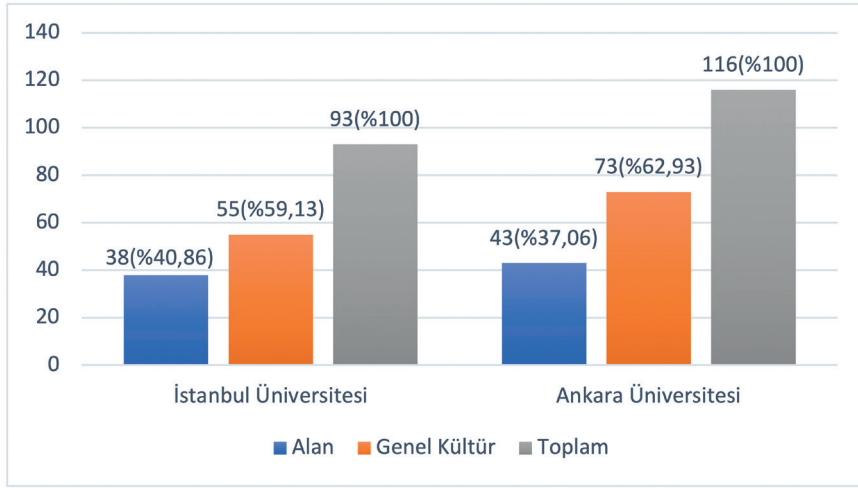
32 M. Şeker ve T. Şeker, "İletişim Eğitiminde Temel Sorunlar ve Açmazlar", s. 100.

karşılaştırma açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Dolayısıyla aşağıda Grafik 4'te Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin sınıflara göre ders sayılarının dağılımında Halkla İlişkiler ve Tanıtım ile Gazetecilik bölümlerinin güz dönemine ait planlarına ulaşılamadığı için eksiklikler mevcuttur. Ancak çalışmanın temel kaygısının bölümlerden ziyade genel olarak kurumların iletişim eğitimine nasıl yaklaştıklarını ortaya koymak olması sebebiyle, bundan sonraki çalışmalarla meydana çıkarılıp araştırılabilecek sınırlıkları ortaya koyan bu tür durumlara rağmen elde edilen ve ulaşılabilen belgeler üzerinden çalışmanın yapılması kararı alınmıştır. İletişim fakültesinin tüm bölümlerinde verilen derslerin -bölümlere ayırmadan- inceleniyor olmasının sebebi ise bazı ders yıllarında bölümlerde ortak derslerin verilmesidir. Bu sebeple bölümler üzerinden ayrı ayrı bir inceleme yapmak yerine, tüm bölümlerin dersleri genel "iletişim eğitimi" şemsiyesi altında incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, derslerin alan ve genel kültür bakımından ağırlıklarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymak ve iletişimin tanımında sıklıkla bahsi geçen disiplinlerarasılığının Türkiye'deki eğitim anlayışındaki durumunu gözler önüne sermektir. Bu amaçla BYYO düzeyinde İstanbul Üniversitesi'nde 93 ve Ankara Üniversitesi'nde 116 ders ele alınmış iken; iletişim fakültesi düzeyinde İstanbul Üniversitesi'nde 116 ve Ankara Üniversitesi'nde 150 ders incelenmiştir. Burada "alan dersleri" ifadesiyle kurumlarda yer alan "Kitle İletişim Kuramları, Halkla İlişkiler, Sinema, Radyoda Program Yapımı, Reklamcılık, Gazete Yayımlama Tekniği, Temel Gazetecilik, Gazete Yazı Türleri, Reklam Teorisi, Mizanpaj ve Grafik, TV'de Program Yapımı, Kamusal Tanıtma ve Turizm, Grafik Resim, Sinematografi, İletişim Teknolojisi, Metin Yazarlığı, Parlamento Gazeteciliği, Kurgu" gibi genel olarak iletişim bilimleriyle ilgili dersler kastedilmektedir. "Genel kültür" dersleri ise "İstatistik, Yabancı Dil, Anayasa Hukuku, Siyasal Tarih, İktisat, Sosyal Politika, Güzel Sanatlar, Sosyal Psikoloji, Türk Dış Politikası, Kalkınma Ekonomisi, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Plastik Sanatlarda Temel Kavramlar, Devletler Hukuku, Tiyatro, Sosyal Antropoloji, Uluslararası İlişkiler ve Örgütler, Motivasyon Sosyolojisi, Çevre Sorunları" gibi temel niteliği taşıyan ve üniversite düzeyinde farklı bölümlerde yer alan dersler ile birçok disiplini içine alan entelektüel anlamda kaynaklık eden dersler ifade edilmektedir. Söz konusu tasniflerin ve yöntemin belirlenmesinde ise ders programları üzerinden halkla ilişkiler eğitimi inceleyen başka bir çalışmadan istifade edilmiştir.³³ Ayrıca Grafik 3 ve Grafik 6'da gösterilen kategoriler de farklı fakültelerdeki disiplinler/bölümler baz alınarak hazırlanmış; dersler ise isimleri üzerinden ilgili kategorilere yerleştirilmeye çalışılmıştır.

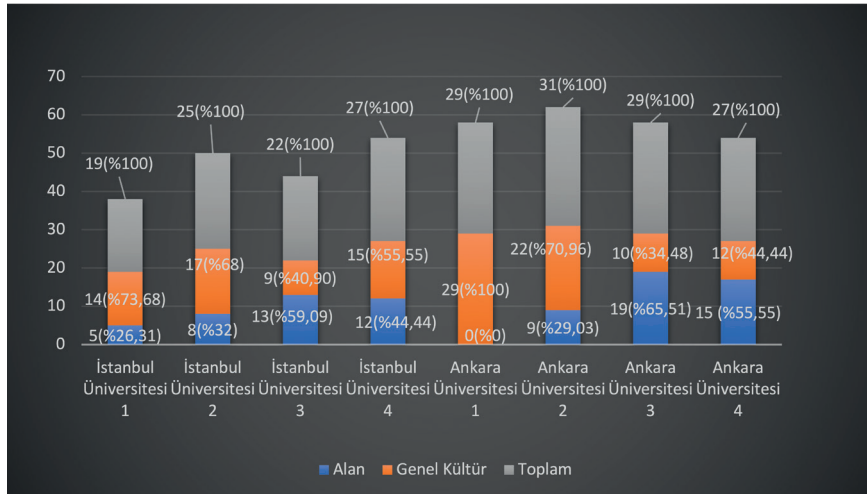
Müfredatlar üzerinden ders sayıları ortaya konulurken tüm bölümlerde ortak olan dersler programda yer aldıkları kadar toplam sayıya da eklenmişlerdir. Örneğin İktisat, Sosyoloji, Siyasi Tarih gibi çalışma kapsamında genel kültür başlığı altında toplanan dersler, birden fazla defa grafiğe sayı olarak eklenmişlerdir. Bu durum her bölümde yer alan araştırma yöntemleri ve kitle iletişim kuramları gibi alan dersleri için de geçerlidir.

33 Canpolat, "Türkiye'de Halkla İlişkiler Eğitimi: Halkla İlişkiler Ders Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma".

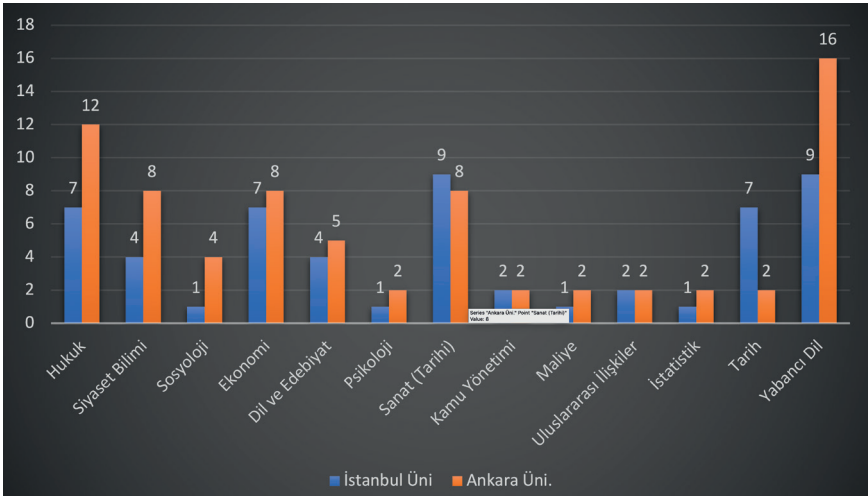
Grafik 1. BYYO Düzeyinde Derslerin Alan ve Genel Kültür Dağılımları

Grafik 1'den hareketle İstanbul Üniversitesi BYYO ve Ankara Üniversitesi SBF BYYO'nun ders dağılımlarının alan ve genel kültür düzeyinde birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. İstanbul, Ankara'ya oranla %3,80'lik bir farkla alan derslerine; Ankara ise İstanbul'a kıyasla yine aynı oranla %3,80'lik bir farkla genel kültür derslerine öncelik vermektedir. Ortaya çıkan oranlar, iki basın yayın yüksek okulunun da genel kültür derslerine daha fazla ağırlık verdiğini işaret etmektedir.

Grafik 2. BYYO Düzeyinde Derslerin Sınıflara Göre Alan ve Genel Kültür Dağılımları

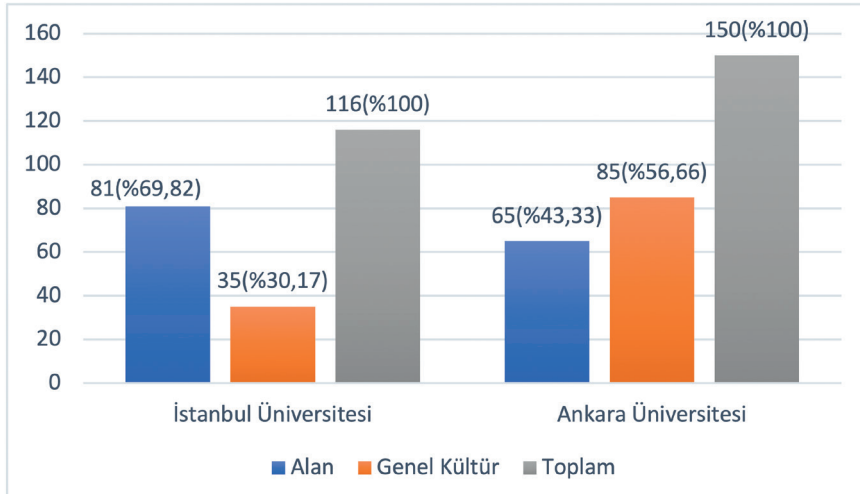
Her iki basın yayın yüksekokulunun sınıflara göre alan ve genel kültür derslerinin dağılımına bakıldığında, oransal açıdan ilk iki sınıfta genel kültür derslerinin, son iki sınıfta ise alan derslerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Ankara'da ilk yıl tamamen genel kültür derslerine ağırlık verilmektedir. Sonraki yıllarda ise genel kültür derslerinin oranı düşerken, alan derslerinin ağırlığı artmaktadır. Sırasıyla ikinci sınıfta %29,03, üçüncü sınıfta %65,51 ve son sınıfta %55,55 oranında alan dersi verilmektedir. İstanbul'da ise genel kültür dersleri üçüncü sınıf hariç her sene alan derslerine oranla daha fazla yer almaktadır. Genel kültür dersleri birinci sınıfta %73,68, ikinci sınıfta %68, üçüncü sınıfta %40,90 ve son sınıfta %55,55 oranlarıyla müfredatta yer almaktadırlar. Ankara'da ilk iki sınıfta genel kültür dersleri, sonraki iki sınıfta ise alan derslerinin oranı yükseken; İstanbul'da üçüncü sınıf hariç genel kültür dersleri alan derslerinden daha fazladır.

Grafik 3. BYYO Düzeyinde Genel Kültür Derslerinin Disiplinlerarası Dağılımları

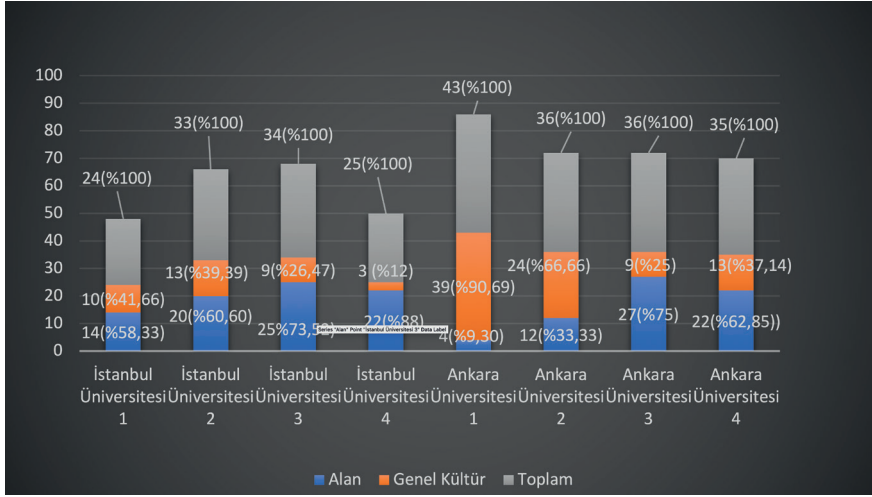
İletişim bilimleri tanımlarında vurgulanan disiplinlerarasılık niteliği çalışmada ele alınana iki BYYO'nun müfredatlarında ortaya çıkmaktadır. Hukuktan siyaset bilimine, sosyolojiden ekonomiye, tarihten sanata birçok disiplinden dersler müfredatlarda yer almaktadır. Her iki BYYO'da en çok verilen ders Yabancı Dil'dir. İstanbul'da Yabancı Dil'den sonra her eğitim öğretim döneminde verilen Güzel Sanatlar dersi dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra hukuk, ekonomi ve tarih disiplinlerinden dersler İstanbul'un müfredatında önemli birer yere sahiptirler. Hukuk başlığı altında Hukukun Temel Kavramları, Anayasa Hukuku, Ceza Hukuku, Haberleşme Hukuku, Devletler Hukuku, Fikri Haklar ve Basın Davalarının Uygulamadaki Görünümü dersleri; ekonomi başlığı altında İktisat, Türkiye Ekonomisi, Uluslararası İktisat Politikası, Kalkınma Ekonomisi ve Dünya Ekonomisi dersleri; tarih başlığı altında ise Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi verilmektedir.

Bunların haricinde İstatistik, Siyaset İlmine Giriş, Sosyoloji, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Siyasal Tarih, Sosyal Politika, Kamu Personeli, Sosyal Psikoloji, Siyasal Düşünceler ve Rejimler, Türk Dış Politikası, Uluslararası İlişkiler ve Örgütler gibi dersler de farklı disiplinlerden medya ve iletişim eğitimine dahil edilmişlerdir. Ankara'da ise müfredatta özellikle hukuk, ekonomi, siyaset bilimi ve sanat (tarihi) alanlarından derslere yer verilmiştir. Hukuk başlığı altında Hukukun Temel Kavramları, Anayasa, Ceza Hukuku, Haberleşme Hukuku, Devletler Hukuku, Fikri Haklar dersleri; ekonomi alanında İktisat, Türkiye Ekonomisi, Uluslararası İktisat Politikası dersleri; siyaset bilimi alanında Siyaset Bilimine Giriş ve Siyasal Düşünceler ve Rejimler dersleri; sanat (tarihi) alanında ise Müzik, Tiyatro, Plastik Sanatlarda Temel Kavramlar dersleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Sosyoloji, İstatistik, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Sosyal Politika, Kamu Maliyesi, Sosyal Psikoloji, Türk Kültür-Sanat Hayatı ve Kurumları, Türk Dış Politikası, Kamuoyu gibi farklı disiplinlerden alınan dersler de müfredatı zenginleştirmiştir.

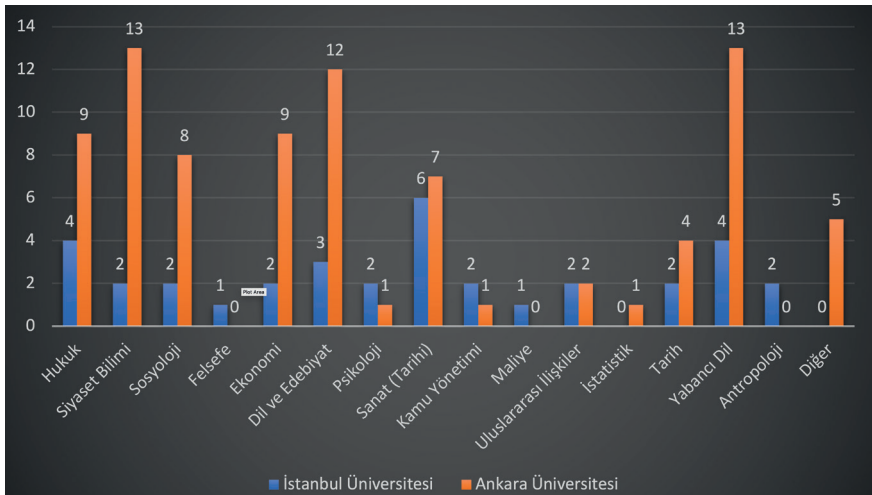
Grafik 4. Fakülte Düzeyinde Derslerin Alan ve Genel Kültür Dağılımları

BYYO'ların 1992 yılı itibarıyla fakülterele dönüştürülmesinden sonra adları İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi olarak değişen iki kurumun alan ve genel kültür dersleri dağılımı Grafik 4'te yer almaktadır. Buna göre, İstanbul müfredatının önemli bir kısmını %69,82 ile alan derslerine ayırmışken, bu oran Ankara için %43,33'tür. Ankara ise genel kültür derslerine %56,66 ile daha fazla ağırlık vermektedir. Diğer bir ifadeyle, İstanbul'da fakülte bünyesindeki bölümlerde verilen teorik ve uygulamalı alan dersleri Ankara'ya oranla daha fazlayken; Ankara'da birçok disiplinden alınan genel kültür derslerinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 5. Fakülte Düzeyinde Derslerin Sınıflara Göre Alan ve Genel Kültür Dağılımları

Farklı sınıflardaki derslerin alan ve genel kültür olarak dağılımını gösteren Grafik 5'e göre, İstanbul'da alan dersleri her sınıf düzeyinde genel kültür derslerine oranla daha fazladır. Hatta her sınıf için derslerin dağılımı alan dersleri lehine istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir. İstanbul'da alan derslerinin dağılımı sırasıyla birinci sınıfta %58,33, ikinci sınıfta %60,60, üçüncü sınıfta %73,52 ve son sınıfta %88'dir. Ankara'da ise İstanbul'dan farklı olarak ilk iki yıl boyunca genel kültür dersleri alan derslerinden daha fazlayken, bu oran son iki yıl alan derslerinin lehine doğru değişmektedir. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin genel kültür derslerinin dağılımı birinci sınıfta %90,69, ikinci sınıfta %66,66, üçüncü sınıfta %25 ve son sınıfta %37,14'tür.

Grafik 6. Fakülte Düzeyinde Genel Kültür Derslerinin Disiplinlerarası Dağılımları

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi müfredatlarında yer alan genel kültür derslerinin disiplinlere göre dağılımlarını gösteren Grafik 6'ya göre İstanbul'da Yabancı Dil dersleriyle birlikte en çok sanat, dil ve edebiyat, hukuk ve ekonomi disiplinlerinden derslere yer verilmektedir. Bu disiplinlerin Güzel Sanatlar, Grafik Sanat Tarihi, Türk Dili ve Kompozisyon, Toplum Dilbilim, Dünya ve Türk Edebiyatı, Anayasa ve Parlamento Hukuku, Hukukun Temel Kavramları, Ceza Hukuku, Fikri Haklar, İktisat, Kamu Maliyesi, Türkiye Ekonomisi gibi dersleri ilgili müfredatlarda bulunmaktadır. Bu derslerin yanı sıra İstanbul'da Sosyal Antropoloji, Kültürel Antropoloji, Sosyal Psikoloji, Kamu Personeli, Sosyal Politika, Davranış Psikolojisi, Siyaset Bilimi ve Siyasal Düşünceler, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Felsefe ile Dünya ve Türk Edebiyatı dersler de verilmiştir. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde İstanbul'a oranla Grafik 4'te de gösterildiği gibi genel kültür derslerinin ağırlığı, alan derslerine göre daha fazladır. Bu sayısal farklılaşma derslerin dağılımında da kendisini belli etmektedir. Grafik 6'ya göre Ankara'da Yabancı Dil (ve Mesleki Yabancı Dil) dersinden sonra özellikle siyaset bilimi, dil ve edebiyat, hukuk ve ekonomi disiplinlerinden derslere ağırlık verilmiştir. Buna göre Siyaset Bilimine Giriş, Türk Siyasal Hayatı ve Kurumları, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Siyasi Tarih, Siyasal Düşünceler ve Rejimler, Siyasal Davranış, Okuma ve Anlatım Teknikleri, Türk Dili, Yazınsal Türler, Hukukun Temel Kavramları, Haberleşme Hukuku, Devletler Hukuku, Anayasa, Fikri Haklar, İktisat, Türkiye Ekonomisi ve Uluslararası İktisat Politikaları Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin söz konusu disiplinlerden müfredatına eklediği başlıca derslerdir. Ayrıca İstatistik, Sosyoloji, Sosyal Psikoloji, Motivasyon Sosyolojisi, Müzik, Beden Eğitimi, Çevre Sorunları, Türk Dış Politikası gibi dersler de fakülte bünyesinde verilen genel kültür derslerinden bazılarıdır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de üniversite düzeyindeki medya ve iletişim eğitimi yetmiş yılı aşkın bir süredir verilmektedir. Tamamen pratik ve meslekî amaçlarla başlayan medya ve iletişim eğitimi 1950 yılı itibarıyla BYYO düzeyinde kurumsallaşmış, 1980'li yıllarda lisansüstü seviyesine çıkmış ve 1990'lı yıllar itibarıyla fakülte düzeyinde verilir olmuştur. Bu süreçte iletişim fakültelerinin sayısı da neredeyse yetmişe ulaşmıştır. Yaklaşık yetmiş yıllık bir tarih ve ülkenin dört bir yanına yayılan fakültelerle medya ve iletişim eğitiminin -nitelik tartışmalarıyla beraber- belirli bir yol aldığı ortadadır. Gerek uzun yıllar meslek uzmanlarını tek başlarına yetiştirmeleri gerekse de alanın kuruluşunda öncü rol oynamaları sebebiyle, bu süreçte en önemli iki aktörün İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi olduğu söylenebilir.

Türkiye'deki medya ve iletişim eğitiminin basın yayın yüksekokulu formundan iletişim fakültesi formuna dönüşmesiyle müfredatlar üzerinden iletişim eğitiminde ne gibi değişikliklerin yaşandığını ve disiplinlerarası bir niteliğe sahip olan iletişimin Türkiye'deki eğitiminin bu tanıma uygun olup olmadığını ortaya

koymayı amaçlayan bu çalışmada iletişim eğitimi veren en eski iki kurum ele alınmış; derslerin alan ve genel kültür dağılımları üzerinden iletişim eğitiminin söz konusu yüksekokul/fakültelerdeki yapısı anlaşılmasına çalışılmıştır.

Müfredatlar üzerinden yapılan inceleme neticesinde, ilk olarak iki basın yayın yüksekokulunun da genel kültür derslerine, alan derslerinden daha fazla ağırlık verdiği anlaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle meslekî uzmanlık için gerekli olan bilgileri kapsayan alan derslerinden ziyade, genel kültür derslerine müfredatlarda ağırlık verilmiştir. Buradan hareketle meslek kuruluşlarının meslek uzmanlarının yetiştirilmesini sağlamaları amacıyla kurulmalarını teşvik ettikleri basın yayın yüksekokullarının genel kültür derslerine ağırlık vermesi fakültelerle kıyaslandığında Türkiye’de medya ve iletişim alanının ilgili dönemlerde yeni gelişiyor olmamasına bağlanabilir.

Basın yayın yüksekokullarının sınıflara göre ders dağılımları değerlendirildiğinde her iki basın yayın yüksekokulunun da ilk iki yılda genel kültür derslerine ağırlık verdiği gözlemlenmektedir. Özellikle Ankara’da ilk yıl tamamen genel kültür derslerine dayanan bir eğitim anlayışıyla karşılaşmıştır. İlk iki yılda farklı disiplinlerden ve temel nitelikteki derslere dayalı bir eğitim verilirken, son iki yılda uygulamalı dersleri de kapsayan alan derslerine ağırlık verildiği görülmüştür.

Basın yayın yüksekokullarının fakültelelere dönüştürüldüğü 1992 yılından sonra İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nin müfredatları incelendiğinde, en dikkat çekici husus basın yayın yüksekokulu dönemine oranla İstanbul’da alan derslerinin ağırlığının %40,86’dan %68,10’a çıkmış olmasıdır. Diğer bir ifadeyle İstanbul’da yüksekokuldan fakülteye geçilince derslerin ağırlığı genel kültürden alan derslerine doğru değişmiştir. Ankara’da alan derslerinin oranı ise yüksekokuldan fakülteye geçişle %38,79’dan %35,32’ye düşmüş; genel kültür derslerinin ağırlığı biraz daha artmıştır. Bu oranlara göre basın yayın yüksekokuluyken İstanbul ve Ankara’nın ders dağılımları birbirlerine yakın olmasına rağmen, fakülteleleşme sürecinde İstanbul’un alan derslerini oransal olarak artırdığı görülmüştür.

Fakülte düzeyinde derslerin sınıflara göre dağılımları ele alındığında İstanbul’da alan derslerinin ağırlıklı olduğu ve her yıl bu oranın artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Birinci sınıfta derslerin %58,33’ünü oluşturan alan derslerinin oranı son sınıfa gelindiğinde %88’e ulaşmaktadır. Ankara’da ise İstanbul’un aksine genel kültür dersleri, alan derslerine oranla daha fazla yer almaktadır. Sadece öğrencilerin mezuniyete hazırlandığı son sınıfta alan dersleri %59,45’lik bir oranla genel kültür derslerinden daha fazladır. Diğer üç sınıfta ise genel kültür dersleri alan derslerine göre fazladır. Hatta birinci sınıfta genel kültür derslerinin oranı %90,69 düzeyindedir.

Çalışma kapsamında Türkiye’deki medya ve iletişim eğitiminin disiplinlerarası bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. BYYO’dan fakülteye geçişte İstanbul’da alan derslerinin genel kültür derslerine oranının artmış olması diğer disiplinlerden

alınan derslerin sayısını azaltsa da eğitimin farklı disiplinlerden beslenerek verildiği ortadadır. Ankara'da bu durum daha fazla görülmektedir. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi müfredatında genel kültür derslerinin ağırlıklı olması sebebiyle diğer disiplinlerden alınan derslerin de oranı fazladır. Nihayetinde, her iki iletişim eğitimi veren kurum üzerinden Türkiye'deki iletişim eğitiminin en başından itibaren disiplinlerarası bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Çalışmada incelenen müfredatlar üzerinden iletişim disiplininin, doğasına uygun olarak farklı disiplinlerden beslenen bir eğitim anlayışının olduğu ortadadır. Ancak yalnızca müfredatta yer alan derslerin adları üzerinden kesin yargılara ulaşmak kolay değildir. Çünkü derslerin sınıf ortamında nasıl bir içerikle verildiğini ve uygulamalı derslerin ne kadar adına uygun bir şekilde yapıldığı bilinmeden ulaşılabilecek yargılar sorunlu olabilir. Bunlara rağmen, müfredatta yer alan dersler -sadece başlıklarıyla bile- verilmek istenen eğitimin yapısını gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada elde edilen bulgular, söz konusu iki kurumun iletişim eğitimine, alan bilgisi ve genel kültür bilgisi itibarıyla nasıl yaklaştığını ortaya koyma amacındadır. Buna göre İstanbul Üniversitesi'ndeki iletişim eğitiminde yüksekokul düzeyinde genel kültür dersleri, alan derslerine oranla daha fazlayken; fakülte düzeyinde bu durum tam tersine dönmüştür. Ankara Üniversitesi'ndeki iletişim eğitiminde ise genel kültür derslerinin ağırlığı hem yüksekokul hem de fakülte düzeyinde alan derslerine oranla daha ağırlıklı olmuştur.

Bu çalışmanın Türkiye'deki iletişim bilimleri literatürüne yapmayı amaçladığı en önemli katkı, yüksekokuldan fakülteye geçişte iletişim eğitiminin geçirdiği değişimlerin bir fotoğrafını çekmektir. Daha önce aktüel müfredatlar üzerinden yapılan araştırmalardan bu yönüyle ayrılma çabasıdadır. İletişim eğitiminin Türkiye'deki serüvenini daha geniş bir perspektifte ortaya koyabilmek adına 1992 yılında fakülteye dönüştürülen ve bu çalışmada yer almayan diğer basın yayın yüksekokullarının müfredatlarını da benzer/farklı bağlamlarda ele alan çalışmaların yapılması Türkiye'deki medya ve iletişim tarihinin daha detaylı bir şekilde ortaya konması noktasında literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin, *Batı Avrupa ve Türkiye'de Basın Yayın Öğretimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1972.
- Altun, Fahrettin, "Türkiye'de Medya ve İletişim Öğretiminde Teori ve Pratik Dengesi", *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK-2011) Bildiri Kitabı Cilt 1*, Durmuş Günay ve Ercan Öztemel (eds.), Ankara: T.C. Yükseköğretim Kurulu, 2011, s. 413-422.
- Avcı, Nabi, *İletişim Düşüncesinin Gelişimi: Eğitim-Öğretim Boyutlarıyla Bir Model Denemesi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1988.
- Aydeniz, Hediyeullah, "Türkiye'de Medya ve İletişim Çalışmalarına İlişkin Bir Çerçeve ve Yeni Yönelimler", *Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler*, Lütfi Sunar (ed.), Ankara: Nobel Akademik, 2015, s. 251-287.

- Aziz, Aysel, "Dünyada ve Türkiye'de İletişim Araştırmaları", *Kültür ve İletişim*, 2006, c. 9, sy. 1, s. 9-31.
- Bourse, Michel ve Halime Yücel, *İletişim Bilimlerinin Serüveni*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Büyükaslan, Ali ve Korhan Mavnacıoğlu, "İletişim Fakültesi Ders Müfredatlarının Sektörün Nitelikli İşgücü Talebine Uyumu", *International Journal of Cultural and Social Studies*, 2017, c. 3, sy. 2, s. 219-233.
- Canpolat, Nesrin, "Türkiye'de Halkla İlişkiler Eğitimi: Halkla İlişkiler Ders Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2013, c. 2, sy. 2, s. 139-162.
- Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar, *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*, Ankara: Erk, 2005 (2. Baskı).
- Karaduman, Murad ve Betül Akbulutgiller, "Türkiye'de Gazetecilik Eğitimi: Lisans Müfredat Programları Karşılaştırması", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2017, c. 16, sy. 4, s. 1161-1181.
- Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Akademik, 2012 (24. Basım).
- Özçetin, Burak, *Kitle İletişim Kuramları: Kavramlar, Okullar, Modeller*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.
- Öztürk, Serdar, *Türkiye'de İletişim Düşüncesinin Kökenleri*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2008.
- Solmaz, Başak, Aynur Arslan, Bayram Oğuz Aydın ve Özlem Duğan, "Türkiye'de Halkla İlişkiler Lisans Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, sy. 27, s. 253-269.
- Sönmez, Gülen ve Hediyeullah Aydeniz, "Türkiye'de Kamu Yönetiminin İletişim ve Halkla İlişkiler Anlayışına İlişkin Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 2021, c. 9, sy. 2, s. 693-724.
- Şeker, Mustafa ve Tülay Şeker, "İletişim Eğitiminde Temel Sorunlar ve Açmazlar", *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2011, sy. 15, s. 99-118.
- Tokgöz, Oya, "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi", *Kültür ve İletişim*, 2003, c. 6, sy. 2, s. 7-32.
- Tokgöz, Oya, "Türkiye'de İletişim Araştırmaları İçinde 1970'li Yıllarda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Yapılan İletişim Konusundaki Doktora Tezlerinin Rolü ve Konumu", *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 2014, c. 1, sy. 1, s. 115-142.
- Tokgöz, Oya, "Başlangıcından Günümüze Türkiye'de İletişim Araştırmaları: Eleştirel Bir Değerlendirme", *İletişim Araştırmalarında Yöntemler: Uygulama ve Örneklerle*, Besim Yıldırım (ed.), Konya: LiteraTürk Academia, 2015, s. 15-45.
- Tokgöz, Oya, *Bir İletişim Duayeninin Anıları*, Ankara: İmge Kitabevi, 2021.
- Uzun, Ruhdan, "İstihdam Sorunu Bağlamında Türkiye'de İletişim Eğitimi ve Öğrenci Yerleştirme", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2007, sy. 25, s. 117-134.
- Yalman, *Modern Türkiye'nin Gelişim Sürecinde Basın 1831-1913*, çev. Birgen Keşoğlu, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.